

Реферат на тему: "Провідні мотиви лірики Ліни Костенко (курсова робота)"

Ліна Костенко

Реферат з української літератури

Тема: Провідні мотиви лірики Ліни Костенко.

Насамперед мусимо прийти до думки, що шкільна програма пропонує надто мало поезій Ліни Костенко для вивчення на уроках, з якоїсь причини не враховано ні великої популярності цієї авторки, ні цілющої дії духовності, яка струменить з її лірики й може виховати Людину, Патріота, Гуманіста. Серед обов'язкових для студювання віршів є такі, які вчитель легко пояснить, а учні сприймуть і без нашої підказки. Наприклад, це стосується "Пасторалі XX сторіччя". Варто лише взяти до уваги, що досить засовганий в післявоєнній ліриці сюжет про загибель дітей від залишеної по війні вибухівки під пером генія набирає національного колориту й ідеї національної незвищеності. Це добре передано рядком "Гарні діти були. Козацького доброго крою" та новелістичною несподіваною подвійною розв'язкою про торжество життя над смертю і зазіхання смерті на життя:

А одна розродилась, і стала ушосте — мати.

А один був живий. Він умер наступного дня.

Не можемо не константувати, що в бібліотеках ніколи не було й зараз нема достатньої кількості примірників творів Ліни Костенко. Раніше — зрозуміло. М.Слабошпицький про це пише відверто: "... Як Андрій Сахаров, вона протистояла потужній хвилі загального "одобрямсу", що дев'ятим валом котилася нашою країною, змиваючи всіх інакомислячих. У роки застою і стагнації вона пішла у внутрішню еміграцію. Понад півтора десятиліття не публікувалися її твори, а ім'я поетеси не згадувалося в жодних літературних оглядах і статтях. Офіційно літературне життя створювало враження нібито Ліни Костенко немає і взагалі ніколи на світі не було. Лише в студентських гуртожитках і серед справжніх шанувальників літератури ходили по руках її вірші. Власне, для мого покоління Ліна Костенко й почалася з тих самвидавівських аркушів, бо всіх трьох її ранніх книжок "Проміння землі", "Вітрила" і "Мандрівки серця" в бібліотеках ми не знаходили. Чиясь владна рука поховала їх за сімома замками. Мабуть, розраховувалося поховати в такий спосіб і саму Ліну Костенко". Зараз, дехто скаже, через матеріальну скруту тяжко перевидати бодай хоч "Вибране", якщо не повне зібрання творів. А тим часом знаходяться державні (народні! — інших грошей не буває) кошти на видання центнерів і навіть тон літературної макулатури. Отже, справа не у фінансових труднощах, а в тому, що й у наш час Лінина поезія б'є на сполох, може розбудити національну гідність навіть зрусіфікованих, а цього дуже й дуже багато кому з тих, що окопалися в посадових кріслах, не хотілося б.

Подавати самі запитання до творів при відсутності текстів безглуздо. Тож нехай простить нам учитель за те, що посібник від цього стане товщим, але ми наважимося порушити структуру власне конспектів і у випадку з творчістю Ліни Костенко подати достатню кількість її найкращих віршів. Чи використає їх учитель на уроці, чи обмине — це справа його совісті.

Почати урок варто з думки про те, що в Ліни Костенко нема плакатних патріотичних віршів, нема гасел, не часто вживається навіть слово "Україна". І в той же час у підтексті майже кожна поезія цієї авторки є високодуховною і патріотичною. В.Базилевський з цього приводу підкреслює: "Ліна Костенко з тих поетів, які здатні крізь вселюдське бачити національне, а крізь національне прозирати вселюдське, її сюжети завжди мають другий вимір і вже цим рішуче спростовують погляд на історію як на іконостас". Це стосується і віршів про відомих митців, історичних осіб, і поезій, де яскраво проявляється громадянська позиція Ліни Костенко як виразника опозиції існуючому тоталітарному режимові. Щоб проілюструвати перше, пропонуємо уривок з "Циганської музи", де йдеться про страждання поетеси Папуші, яку зневажає табір, бо серед циганів не може бути поеток, це ганьба для роду. Ніби вірш про трагедію окремого митця і окремого народу, — а виявляється, не тільки циганки і не тільки її одноплемінників стосуються слова:

І що їм всім до того, що ти корчишся з болю?

Щоб так страждать за нього, чи вартий цей народ?!

Але ж, але ж, але ж!.. Народ не вибирають.

І сам ти — тільки брунька у нього на гіллі.

Для нього і живуть, за нього і вмирають,
ох, не тому, що він — найкращий на землі!

Для ілюстрації другого досить прочитати учням уривок з вірша "Біль єдиної зброї":

Безсмертна мово! Ти смієшся гірко.

Ти ж в тій труні й не вмістишся, до речі.

Вони ж дурні, вони ж знімали мірку
з твоїх принижень — не з твоєї величі!

Твій дух не став приниженим і плюсклим,
хоч слала доля чорні килими —
то од Вілюйська до Холуйська,
то з Києва до Колими.

З усіх трибун — аж дим над демагогом.

Усі беруть в основу ленінізм.

Адже ніхто так не клянеться Богом,
як сам диявол — той же шовінізм.

Як ти зжилася з тугою чаїною!

Як часто лицемірив твій Парнас!..

Шматок землі, ти звешся Україною.

Ти був до нас. Ти будеш після нас.

Мій предковичний,
мій умитий росами,
космічний,
вічний,
зоряний, барвінковий...

Коли ти навіть звався — Малоросія,
твоя поетеса була Українкою!

Проблема мови у творчості Ліни Костенко звучить на особливих регістрах. Нема набридливих штампів про красу слів, про милозвучність, є обґрунтована й добре зведена оборона святині, є чітка вимога:

Я вам цей борг ніколи не залишу.
Ви й так уже, як прокляті, в боргах.
Віддайте мені дощ. Віддайте мені тишу.
Віддайте мені ліс і річечку в лугах.
Віддайте мені сад і зірку вечорову.
І в полі сіяча, і вдячну щедрість нив.
Віддайте мені все. Віддайте мені мову,
Якою мій народ мене благословив.

Як для Тараса Шевченка й Лесі Українки, для Ліни Костенко надзвичайно важливою і актуальною стає проблема служіння митця народові. Афористичні рядки багатьох віршів підкреслюють, що поет зобов'язаний бути свідомим не тільки свого призначення, а й своєї страдницької долі й навіть невдячності суспільства, в якому живе, сучасників, для яких сусідство з генієм дуже клопітне й не особливо для них бажане, бо небезпечне через протистояння співця владі. Подаємо лише окремі рядки:

Лле пост природний, як природа.
Од фальші в нього слово заболить.
("Навіщо ж декламація? Все значно...")
З такого болю і з такої муки
душа не створить бутафорський плід.
(Настане день, обтяжений плодами")
Поезія — це свято, як любов.
О, то не є розмовка побутова!
("Яка різниця — хто куди пішов?")
Поезія — це завжди неповторність,
якийсь безсмертний дотик до душі.
("Страшні слова, коли вони мовчать")
Взискуй прожить несуетно і дзвінко.
Взискуй терпіння витримати все.
А справжня слава — це прекрасна жінка,
Що на могилу квіти принесе.
("О, не взискуй гіркого меду слави!")

Єдина стега мистецтва — правда.
Піднімеш поезію — і не розіб'єш їй тім'я.
("Вирлооке сонце")

Це лиш слова. Зате вони безсмертні.
Вгамуйте лют, їх куля не бере.
("Що ж, авторучка — це не шабля з піхов)

Ти думаєш, вірші потрібні поетові?
Поетові треба бути поетом.
("Син білявого дня і чорнявої ночі")

Що не народ — одне й те саме горе.
Що не поет — одна і та ж печаль.
("Ну, мідь, ну, золото. Ну, продана свобода")

Правдивій пісні передзвін кайданів –
То тільки звичний акомпанемент.
("Кобзар співав в пустелі Косаралу")

В Червону книгу запишіть поетів
Поети теж зникають на землі.
("Летючі катрени")

Народ шукає в ґеніях себе.
("Не любить слово стимулів плечистих")

Та самих висмиканих з контексту афоризмів мало. Перейдемо до аналізу художніх текстів підібраних поезій:

* * *

Життя іде і все без коректур.
І час летить, не стишує галопу.
Давно нема маркізи Помпадур,
і ми живем уже після потопу.
Не знаю я, що буде після нас,
в які природа убереться шати.
Єдиний, хто не втомлюється, — час.
А ми живі, нам треба поспішати.
Зробити щось, лишити по собі,
а ми нічого, — пройдемо, як тіні,
щоб тільки неба очі голубі
цю землю завжди бачили в цвітінні.
Щоб ці ліси не вимерли, як тур,
Щоб ці слова не вичахли, як руди.
Життя іде і все без коректур,
І як напишеш, так уже і буде.
Але не бійся прикрого рядка.
Прозрінь не бійся, бо вони як ліки.

Не бійся правди, хоч яка гірка,
Не бійся смутнів, хоч вони як ріки.
Людині бійся душу ошукать,
Бо в цьому схибиш — то уже навіки.

— Слово "коректура" означає "правка". Поетеса підкреслює, що людське життя пишеться без чернетки, що у минулому вже неможливо щось змінити. Чи може така думка бути певною пересторогою? Якою саме? Якою мірою ця пересторога стосується митців?

— Як ви розумієте два останні рядки? Чи можна їх назвати крилатим висловом? Чому?

Ліна Костенко на власному досвіді пересвідчилась у існуванні багатьох пасток, які накладала на душу й совість поста тоталітарна система. Ця авторка вистояла там, де інші не змогли. М.Слабошпицький пише: "Читач, далекий од видавничого процесу і не втаємничений у магічну силу циркулярів із маланчуківсько-шамотинських канцелярій, навіть і уявити собі не може, крізь які побільшувані лінзи розглядалося у видавництвах кожне слово поетеси, як немилосердно перетрушувалися і цей, і два наступних рукописи, і викидалося з них усе, де проглядав бодай неясний натяк на якусь крамолу. Інструкції згори були вичерпно однозначні, як вартовим державного кордону: пильнувати, пильнувати, пильнувати! І наші доблесні видавничі чиновники з самовідданістю стражів державних кордонів пильнували і пильнували. Звичайно, були з-поміж них і люди без церберських синдромів, люди, щиро зацікавлені, аби книги Ліни Костенко не калічилися, а прийшли до читача такими, як вони написалися, але що вони могли вдіяти — система завжди сильніша за людину." Вірш "Мимовільний парафраз" написаний від імені тоталітарної системи:

* * *

Поет, не дорожи любовію народной,
бо не народ дає тобі чини.
Кому потрібен дар твій благородний?
На всякий случай оду сочини.
Пиши про честь і совість, а при етом
Вмочи своє перо у каламуть.
Ну, словом, так. Поет, не будь поетом.
Тобі за ето ордена дадуть.

— Чи оправданий суржик у цьому творі?

— Яких митців підтримувала й леліяла тоталітарна система? Яких творів від них вимагала? Як про це сказано у вірші?

— Ліна Костенко з доброю дозою іронії обіграє крилату в радянські часи фразу про те, що комуністична партія — "розум, честь і совість нашої епохи". Зачитайте цей рядок. Чи був він у часи написання крамольним і чому?

* * *

Поетів ніколи не був мільйон.

Не кожен з них був засновником.
Розбійником був Франсуа Війон,
аГете, Вольфганг, сановником.
Були серед них дипломати, купці,
сангвініки і холерики.
Були різночинці, лорди, ченці,
Лунатики і венерики.
Хто коми вживав, хто писав без ком.
Блондином був чи брюнетом.
Героєм,
співцем,
мудрецем,
диваком.
Але жоден поет не був не поетом.

— Талановиті люди — рідкість. Як ви вважаєте, вони мають право на якісь хиби, дивацтва? Чому? За якими критеріями визначається роль митця у суспільстві — за його багатством, одягом, поведінкою, громадянською позицією, талантом?

— Як проблему талановитої людини вирішує авторка у цьому вірші? Чим саме ця поезія повчальна для нашого часу?

Є вірші — квіти.
Вірші — дуби.
Є іграшки вірші,
є рани.
Є повелителі і раби.
І вірші є каторжани.
Крізь мури в'язниць,
по тернах лихоліть —
Ідуть, ідуть
по етапу століть...

— Чи згодні ви з думкою Ліни Костенко про такий поділ віршів? Якщо так, обґрунтуйте свою відповідь і постарайтеся навести приклади творів, які відповідають такій класифікації? Якщо НІ, то чому?

— М.Слабошпицький назвав поділ творів у цьому вірші "періодичною системою елементів" поезії. Чи подобається вам таке визначення, чи має літературознавець рацію?

— До якого визначення ви б віднесли поезію Ліни Костенко? Чому?

Не треба думати мізерно.
Безсмертя є ще де-не-де.
Хтось перевіяний, як зерно,
у ґрунт поезії впаде.
Митцю не треба нагород,

Його судьба нагородила.

Коли в людини є народ,

Тоді вона уже людина.

— Чи мала Ліна Костенко моральне право на рядки:

Не треба думати мізерно.

Безсмертя с ще де-не-де?

— Як ви розумієте останню строфу вірша?

Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану.

В барильєфах печалі уже їм спинилася мить.

А підмайстри іще не зробились майстрами.

А робота не жде. Її треба робить.

І приходять якісь безпардонні пронози.

Потираючи руки, беруться за все.

Поки геній стоїть, витираючи сльози,

метушлива бездарність отари свої пасе.

Дуже дивний пейзаж: косяками ідуть таланти.

Сьоме небо своє пригинає собі суєта.

При майстрах якось легше. Вони — як Атланти.

Держать небо на плечах. Тому і с висота.

— Як ви особисто ставитеся до того, що багато просередніх людей самі себе називають геніями й вимагають слави та пошанування?

— Поясніть зміст другої строфи. В яких рядках є сатира? Проти кого вона спрямована й чому?

— Кого Ліна Костенко називає Атлантами? Як ви думаєте, сама поетеса належить до велетнів духу, які тримають на плечах духовне небо України?

Чекаю дня, коли собі скажу:

Оця строфа, нарешті, досконала.

О, як тоді я, мабуть, затужу!

І як захочу, щоб вона сконала.

І як злякаюсь; а куди ж тепер?!

Уже вершина, де ж мої дороги?

...Він був старий. Старий він був. Помер.

Йому лизали руки епілоги.

Йому приснився жилавий граніт.

Смертельна туга плакала органно.

Він богом був. І він створив свій світ.

І одвернувся: все було погано.

Блукали руки десь на манівцях,

Тьмяніли фрески, і пручались брили.

Були ті руки в саднах і в рубцях –

Усе життя з камінням говорили.

Вже й небо є. А стелі все нема.
Пішли дощі. Хиталось риштування.
Внизу ревля і тюкала юрба.
Вагою пензля мстилися вагання.
А він боявся впасти на юрму.
Сміялись в спину скіфи і етруски.
І він зірвавсь. Не боляче йому,
Бо він розбився на камінні друзки.
І ось лежить. Нема кому стулить
Його в одне на плитах базиліки...
Прокинувся. Нічого не болить.
Все віднялось. І це уже навіки.
Нажився він. І недругів нажив.
Було йому без року дев'яносто.
Життя стужив, і друзів пережив,
І умирав зажурено і просто.
Важкі повіки... стежечка сльози...
І жаль безмірний однієї втрати:
"В мистецтві я пізнав лише ази.
Лише ази! Як шкода умирати..."
Земля пером. Чудний був чоловік.
Душа понад межею витривалості.
Щоб так шукати, і за цілий вік –
лише ази! — ні грана досконалості.
Ти, незглибима совісте майстрів,
тобі не страшно навігацій Лети!
Тяжкий був час. Тепер кого не стрів –
усі митці, художники й поети.
Всі генії.
На вічні терези
кладуть шедеври у своїй щедроті.
Той, хто пізнав в мистецтві лиш ази,
був Мікеланджело Буонарроті.

— Яке відношення має цей вірш до теми поета й поезії? Що спільного між цим віршем і попереднім?

— Як ви вважаєте, чи є межа геніальності?

— Чому ліричну героїню не влаштовує її Ідеальне сходження на вершину досконалості?

— Даний твір має обрамлення. Прочитайте тільки його.

— Для чого авторка ввалить у свою поезію фрагмент життя геніального художника?

— Чи є у творі іронія? Проти кого вона спрямована?

У багатьох творах Ліни Костенко прослідковується гімн красі планети й осуд людині, яка зазіхає на вічне, руйнує, бездумно нищить те, що якраз і тримає її на світі. Без особливих красивостей, але дивовижно чудовою постає наша голуба планета, наприклад, у такій мініатюрі:

Ніч одягне на груди свій старий медальйон.

Місто спить, як строфи Верхарна.

Скільки років Землі, — і мільярд, і мільйон, —

А яка вона й досі ще гарна!

На жаль, земна цивілізація не завжди достойна такої краси і такого щедрого, сприятливого підсоння. Найчіткіше ця думка виражена в поезії "Мабуть, ще людство дуже молоде", хоч цьому "молодому людству" поетеса й докоряє інфантильність, невмінням реалізувати свої кращі пориви:

Мабуть, ще людство дуже молоде.

Бо скільки б ми не загинали пальці, —

XX вік! — а й досі де-не-де

трапляються іще неандертальці.

Подивись: і що воно такс?

Не допоможе й двоопукла лінза.

Здається ж, люди, все у них людське,

але душа ще з дерева не злізла.

Якщо, за визначенням В.Панченка, ріка у творах Ліни Костенко є символом стоїцизму, то ліси, сади, взагалі дерева — символом торжества життя. Природа для Ліни Костенко така ж одухотворена, як людська душа. Рідкість із зеленим світом — це спорідненість з духовним космосом нашої планети, гостре відчуття неподільності всього живого. У вірші "Послухаю цей дощ" про це сказано дуже чуйно і водночас відверто:

Цілую всі ліси. Спасибі скрипалю.

Він добре вам зіграв колись мою присутність.

Я дерево, я сніг, я все, що я люблю.

Т, може, це і є моя найвища сутність.

А ось чудовий образ ще не знищеного радіацією лісу, який після вибуху на ЧАЕС назвуть Рудим і про який одинадцятикласники ще прочитають у "Чорнобильській мадонні" І Драча:

* * *

Сосновий ліс перебирає струни.

Рокоче тиша на глухих басах.

Бринять берези. І блукають луни,

Людьми забуті звечора в лісах.

Це — сивий лірник. Він багато знає.

Його послухать сходяться віки.

Усе іде, але не все минає

над берегами вічної ріки.
Світає світ в терновому галуззі.
Кладуть вітри смичок на тятіву.
Деся голос мій шукає моїх друзів,
І чую — хтось кричить мені; ау!
І знову тиша. Лиш блукають луни.
Крізь день, крізь дуту, крізь віки.
Сосновий ліс перебирає струни
Над берегами вічної ріки...

— Яку картину малює авторка першими строфами?

— Як ви розумієте філософську думку:

Усе іде, але не все минає
над берегами вічної ріки ?

Якщо П.Тичина був поетом весни, Ліна Костенко, як і Василь Стус, жриця осені. Їй не просто падолисту, а пори втрат, пори глибокого суму й серйозних висновків. Неупередженому й уважному читачеві є що відкривати у вірші "Виходжу в сад, він чорний і худий":

Виходжу в сад, він чорний і худий,
йому вже ані яблучко не сниться.
Шовковий шум танечної ходи
йому на згадку залишає осінь.
В цьому саду я виросла, і він
мене впізнав, хоч довго придивлявся.
В круговороті нефатальних змін
він був старий і ще раз обновлявся.
І він спитав: — Чого ж ти не прийшла
У іншу пору, в час мого цвітіння?
А я сказала: — Ти мені один
О цій порі, об іншій і довіку.
І я прийшла не струшувать ренклюд
І не робить з плодів твоїх набутку.
Чужі приходять в час твоїх щедрот,
А я прийшла у час твого смутку.
Оце і є усі мої права.
Уже й зникало сонце за горбами –
Сад шепотів пошерхлими губами
Якісь прощальні золоті слова...

— У певних строфах нема римування. Але саме цим прийомом створюється враження тихого шепоту безлистого саду, коли окремі звуки пропадають взагалі. Чому сад розмовляє з ліричною героїнею так, як літня людина зі своїми внуками чи правнуками?

— Які думки навів вам вірш? Чи подобаються вам взагалі такі світлі й сумні твори? Чому саме?

Природа, особливо дика, вільна й свавільна, для Ліни Костенко щось значно більше, ніж просто група дерев чи стихія. Це окремий світ у світі, до речі, завжди набагато щедріший і чистіший від людського:

Гіркі черешні
Де шлях летючими штрихами
за обрій віддалі несе —
гіркі черешні над шляхами —
Спасибі вам за все, за все!
За цю красу, що при дорозі,
за цю солодку гіркоту,
за те, що люди, вже дорослі,
гілляку ловлять на льоту!
За те, що ви необережні,
при самій трасі — нічиї'.
За слово радісне — "черешні",
де є чари, і раї.
За те, що втомлений, аж чорний,
Як ваше листя молоде,
Загримований під чорта,
Шофер очима поведе.
За вашу тінь, за насолоду —
крізь вас побачити поля,
за неодчахнуту свободу,
за необчухране гілля!
— Чи доречною є назва вірша?

— Поетеса обіграє внутрішню форму слова "черешні". Як вона розшифровує назву цього фруктового дерева? Чи подобається вам такий вкладений зміст у назву дерева?

— Які поетичні відкриття в цьому творі вам здаються особливо вдалимими? Дочка Ліни Костенко Оксана Пахльовська з сумом пише: "Немає тих лісів, які мама так любила. Єдине місце її відпочинку... А зараз там — ні грибів, ні їжаків, ні зими. А зона і смерть. І чи не про не говорила мама в "Древлянському триптиху" — так задовго до Чорнобильської трагедії: "Моя печаль — ріка без переправи..." Що бачила, коли писала: "А вже земля древлянська рве на собі вогненні коси..."? А, власне, оті наші ображені, сплюндровані, здичавілі й на себе вже давно не схожі ліси — це також і нація..." Тема Чорнобиля в ліриці Ліни Костенко особливо терпка. У "Інкустаціях" зустрічаємо вражаючі мініатюри:

Стоять озера в пригорщах долин.
Луги цвітуть у придорожній смузі.
І царственний цибатий чорногуз

поважно ходить в ранній кукурудзі.
Дівча козу на вигоні пасе.
Машини мчать, баранки крутять аси.
Малина спіє... І на все, на все
лягає пил чорнобильської траси.
Роса — як смертний піт на травах, на горіхах.
Але найбільше стронцію — у стріхах.
Хто це сказав, що стріхи — традиційні?
У нас і стріхи вже радіаційні.

Ці рядки й пояснювати чи аналізувати не треба: вони промовляють самі за себе високим болем. Космічною пусткою тягне від поезії "Дзвенять у відрах крижані кружальця". Самотність природи, її мало не дитинна туга за людиною, за господарем, видає, що подія відбувається у зоні, в покинутому селі, біля порожньої і давно не зігрітої теплом людського щастя чи нещастя, чи й просто буденного життя, оселі:

Дзвенять у відрах крижані кружальця.
Село в снігах, і стежка ані руш.
Старенька груша дихає на пальці,
їй, певно, сняться повні жмені груш.
їй сняться хмари і липневі грози,
чиясь дуга, прозора при свічі.
А вікна сплять, засклав мороз їм сльози.
У вирій полетіли рогачі.
Дощу і снігу наковтався комин,
і тин упав, навіщо городить?
Живе в тій хаті сивий-сивий спомин,
улітку він під грушею сидить.
І хата, й тин, і груша серед двору,
і кияшиння чорне де-не-де,
все згадує себе в свого найкращу пору.
І стежка, по якій вже тільки сніг іде...

- Які художні засоби використано в першому рядку?
- Якими образами передано пустку, відсутність живої душі?
- Для чого авторка персоніфікує предмети побуту?
- Чому останній рядок відіграє ударну роль, є логічним наголосом усього вірша?

Для одинадцятикласників найцікавішою є інтимна лірика Ліни Костенко. В цієї поетеси йдеться про шляхетні, високі почуття, які треба мати щастя пережити. Не кожному дано. Не до кожного приходить справжнє кохання. Не завжди маємо достойний об'єкт для любові. Ці проблеми Ліна. Костенко вирішує дуже оригінальне. Наприклад, скільки вже сказано, що нерозділене кохання — нещасливе. А тим часом ця думка в корені хибна, бо закохана людина переживає час свого цвітіння, незалежно від того, чи Ті люблять, чи й не відповідають на почуття. Мабуть, вперше в усій

українській літературі в "Світлому сонеті" Ліна Костенко змістила спектр дійсно у світлу сторону:

Світлий сонет

Як пощастило дівчинці в сімнадцять,
в сімнадцять гарних, неповторних літ!

Ти не дивись, що дівчинка сумна ця.

Вона ридає, але все .як слід.

Вона росте ще, завтра буде вишенька.

Але печаль приходить завчасу.

Це ще не сльози — це квітуча вишенька,
що на світанку струшує росу.

Вона в житті зіткнулась з неприємністю:
хлопчина їй не відповів взаємністю.

І то чому: бо любить іншу дівчину,
а вірність має душу неподільчиву.

Ти не дивись, що дівчинка сумна ця.

Як пощастило дівчинці в сімнадцять!

— Чому поезія має саме таку назву?

— Що таке сонет? Доведіть, що цей твір є сонетом.

— Чи можна твердити, що поезія "Світлий сонет" має обрамлення?

— Якою постає головна героїня твору? Як ставиться авторка до своєї героїні?

— Чи є у вірші докір юнакові, який не відповів на першу закоханість ровесниці?

Чому?

— Чи подобається вам головна думка твору? А як ви розцінюєте право на нерозділеке, кохання? Чи варто в такому випадку боротися за своє щастя, зробити все для того, щоб ваш обранець відповів на почуття? Як ви вважаєте, взагалі це можливо зробити? І ви переконані, що людина, в яку ви закохані, буде щаслива, що все не обернеться взаємним розчаруванням, претензіями і горем?

У віршах Ліни Костенко про любов передано весь діапазон цього найвищого і найсвятішого людського почуття; від потаємного спалаху душі, виокремлення коханої людини з тисячі інших людей, появи довір'я до обранця, наснаги й вершини почуттів до розумного усвідомлення кохання як щастя і як випробування.

Як холодно! Акація цвіте.

Стоїть, як шостра, над сирки асфальтом.

Сумної зірки око золоте,

І електричка скрикнула контральто,

Я тихо йду. Так ходять скрипалі,

не сколихнувши музику словами.

Єдина мить — під небом на землі

отак побути наодинці з Вами!

Ви теж, мабуть, десь тихо ідете.

Страждання наше чисте і терпляче.

Як холодно!— Акація цвіте.

Як холодно! Душа за вами плаче.

— Для чого служить антитеза у першому рядку?

— Зробіть словесний малюнок розквітлого дерева акації на освітленій міській вулиці після дощу. Які рядки вірша підказують вам саме таку, як ви описуєте, картину?

— Як ви розумієте фразу:

Єдина мить — під небом на землі

Отак побути наодинці з Вами?

— Про холод у природі чи про холод від неможливості щастя бути разом з коханим йдеться в останній строфі?

— Чому авторка вживає займенник "Ви" з великої букви?

Осінній день березами почавсь.

Різьбить печаль свої дереворити.

Я думаю про тебе весь мій пас.

Але про це не будем говорити.

Ти прийдеш знов. Ми будемо на "ви".

Чи ж неповторне можна повторити?

В моїх очах свій сум перепливи,

Але про це не треба говорити.

Хай буде так, як я собі велю.

Свій будень серця будемо творити,

Я Вас люблю, о як я Вас люблю!

Але про це не будем говорити.

— Що спільного між цими двома віршами?

— Як ви вважаєте, справжнє почуття сором'язливе і потаємне, чи відверте й амбітне, самовпевнене? Чому?

— Для чого у цьому вірші служить рефрен, яким є останній рядок кожної строфи?

* * *

Не треба класти руку на плече.

Цей рух доречний, може, тільки в танці.

Довіра — звір полоханий, втече.

Він любить тиху паморозь дистанцій.

Він любить час. Хвилини. Дні. Роки.

Він дивний звір, він любить навіть муку.

Він любить навіть відстань і розлуку,

але не любить на плечі руки.

У цих садах, в сонатах солов'їв

Він чує тихі кроки бракон'єра.

Він пастки жде від погляду, від слів,

І цей спектакль для нього не прем'єра.

Душі людської туго і тайго!

Це гарний звір, без нього зле живеться.

Але не треба кликати його.

Він прийде сам і вже не відсахнеться.

— Як в цій поезії сказано про довір'я?

— Чи погоджуєтеся ви з думкою поетеси, що довір'я треба заслужити, а не добиватися його розв'язною поведінкою? Чому?

— Які рядки вірша вам найбільше подобаються і чому?

Ліна Костенко віртуозно описує не тільки передчуття любові, а й апофеоз щастя. Лавина почуттів у цьому випадку могутня і сильна:

* * *

Спини мене отямся і отям —

така любов буває раз в ніколи.

Вона промчить над зламаним життям,
за нею будуть бігти видноколи...

Вона ж порве нам спокій до струни,
вона ж слова поспалює вустами.

Спини мене спини і схамени
ще поки можу думати востаннє.

Ще поки можу але вже не можу —
настала черга й на мою зорю.

Чи біля тебе душу відморожу,
чи біля тебе полум'ям згорю

— Пригадайте вірш В.Сосюри "Так ніхто не кохав". Що спільного між віршем цього поета й щойно прочитаною поезією Ліни Костеню? Хто з авторів, на вашу думку, сильніше емоційно передає почуття закоханого серця?

Божевілля моє, божемилля,

Богомілья моїм сльозам!

Один-єдиний дотик абсолютного —
моя душа відкрилась, як Сезам.

Сама не знаю, що в ній за скарби,
якого серце зберігало джина.

Там, може, пограбовані гроби
і заржавіла лампа Алладіна.

А може, й ні. Не відаю. Ти теж ні.

Моя душа відкрилась, як Сезам...

Які у тебе руки обережні,
які слова ласкаві, як бальзам!

— Як називає свій стан закоханості лірична героїня і чому?

— Проаналізуйте зміст другої строфи. Чи завжди людина певна, що кохання принесе їй щастя, що вона зможе відповісти любов'ю на любов?

* * *

І як тепер тебе забути?

Душа до краю добрела.

Такої дивної отрути

я ще ніколи не пила.

Такої чистої печалі,

такої спраглої жаги,

такого зойку у мовчанні,

такого сяйва навкруги.

Такої зоряної тиші,

такого безміру в добі!..

Це, може, навіть і не вірші,

а квіти, кинуті тобі.

— Яку роль відіграє риторичне запитання на початку вірша?

— Що саме підсилює анафора?

— Чи можна два останні рядки вважати, на "більшим сплеском емоції ліричної героїні?

— У інтимній ліриці Ліни Костенко жінка виступає шляхетною, інтелектуальною і високодуховною особистістю. Дуже часто вона наділена рисами середньовічної прекрасної дами. Як ви вважаєте, така іпостась доречна чи ні?

— Прочитайте уривок з поезії;

І хоч в'яжить, хоч плітку або клітку,

хоч бозна-хто розкаже бозна-де,

якщо він лицар, — жінка кине квітку,

на все життя очима проведе.

— Чим ці рядки перегукуються з попереднім віршем?

Доба емансипації і фемінізму все-таки завдає відчутного удару по жіночності, по ставленні до жінки як до істоти тендітної, делікатної. У багатьох віршах Ліни Костенко відчувається туга за тим історичним часом, коли жінка була насамперед Жінкою:

Пелюстки старовинного романсу

Той клавесин і плакав, і плекав

чужу печаль. Свічки горіли кволо.

Старий співак співав, як пелікан,

проціджуючи музику крізь воло.

Він був старий і плакав не про нас.

Той голос був як з іншої акустики.

Але губив під люстрами романс

прекрасних слів одквітлі вже пелюстки.

На голови, де, наче солов'ї,

своє гніздо щодня звивають будні,

упав романс, як він любив її

і говорив слова їй незабутні —
Він цей вокал підносив, як бокал.
У нього був метелик на маніжці.
Якісь красуні, всупереч вікам,
До нього йшли по місячній доріжці.
А потім зникла музика. Антракт.
Усі чоловіки говорили прозою,
Жінки мовчали. Все було не так.
Їм не хотілось пива і морозива.
Старий співав без гриму і гримас.
Були слова палкими й не сучасними,
О, заспівайте дівчині романс!
Жінки втомились бути не прекрасними.

— Чи можна сказати, що розповідь у цьому вірші нагадує стиль ретро? Чому?

— Яким постає старий співак і про що саме він співає?

— Як впливає старовинна пісня на сучасних жінок, введених у поезію?

— За допомогою яких слів передано іронічне ставлення до чоловіків, які не вміють вести себе по-джентельменськи?

— Чи поділяєте ви думку, виражену словами;

Жінки втомились бути не прекрасними ?